

som O. D. Schack en grænselandsskæbne af usædvanlig art. Den ikke helt lette oversættelse af Grænsesind besørgede bibliotekar Maria Hickmann. I forhold til den danske udgave er oversættelsen forkortet.

Lorenz Rerup

Erik Beukel: Socialdemokratiet og stationeringsproblemet 1952-53. En sikkerhedspolitisk beslutning. Odense University Studies in History and Social Sciences vol. 15. 1974.

Erik Beukels studie af Socialdemokratiets stillingtagen til spørgsmålet om oprettelsen af amerikanske flybaser på dansk jord i 1952-53 er et velkomment supplement til den sparsomme forskning i dansk efterkrigshistorie. Bogens format er nærmest som en stor artikel (54 maskinskrevne tekstsider), og den tilsigter ikke at give nogen nyvurdering af den danske udenrigspolitik, men snarere at fremlægge en metode til analyse af et partis udenrigspolitiske beslutninger.

Man kan sondre mellem tre lag i Beukels undersøgelse: beslutningsforløbet, analyse af de hensyn eller grunde, der førte til beslutningen, og en endelig formulering af generelle hypoteser om en småstats sikkerhedspolitik. Mindst vægt lægges der på beskrivelsen af selve det historiske forløb, fra SHAPE i maj 1952 opfordrede Danmark til at lade amerikanske flystyrker stationere på dansk jord, og frem til den socialdemokratiske partileder Hans Hedtoft på partiets kongres i juni 1953 gav partiets afslag »i den nuværende situation«. Beukel påviser dog en udvikling, der har betydning for hele studiet: I 1952 var det almindelige indtryk, at Socialdemokratiet var velvilligt indstillet over for stationeringen lige som regeringspartierne Venstre og Konservative, men året efter var det afvisende og i modsætning til regeringspartierne. Dette tilsyneladende skift kan skyldes, at Socialdemokratiet i 1952 overvejede basespørgsmålet mere principielt og accepterede muligheden, medens partiet året efter tog stilling til det underordnede spørgsmål, om stationering var ønskelig for tiden, og fandt, at tiden ikke var inde. Men der kan også være tale om et stemningsskift i partiet under indtryk af ændrede verdenspolitiske og parlamentariske forhold. Beukel holder begge muligheder åbne. En skarpere adskillelse af den kort- og den langsigtede problemstilling ville nok have været ønskelig, når han bevæger sig til det næste niveau, analysen af grundene til Socialdemokratiets beslutning.

Forudsætningerne for partiets stillingtagen henføres til tre hovedtyper: de strategiske, de sikkerhedspolitiske og de indenrigspolitiske. De strategiske hensyn er tilspidsningen af øst-vest-modsætningerne under Korea-krigen og Danmarks ringe forsvarsstyrke, der fik såvel NATO som de danske militærmyndigheder til at anbefale stationering. Disse strategiske argumenter måtte imidlertid vurderes i lyset af partiets sikkerhedspolitik, d.v.s. dets opfattelse af, hvorledes Danmarks selvstændighed og demokrati bedst kunne bevares, hvilke trusler det var udsat for, og hvorledes man kunne sikre sig mod disse. Til de sikkerhedspolitiske forudsætninger henregner Beukel opfattelsen af Atlantpagten som garanti for forsvarsbistand, en garanti, hvis effektivitet og troværdighed ville forøges ved stationering; en bedømmelse af risikoen for lettere at blive draget ind i en konflikt på grund af baserne; en bedømmelse af den russiske trusel, der måske opfattedes som aftagende efter Stalins død; samt en mulig modvirkning af en afspændingsmulighed. Endelig spillede indenrigspolitiske hensyn en rolle, og her sondres der igen mellem flere lag: På vælgerplanet var det klart, at stationering af fremmede tropper ville være upopulær (en opinionsundersøgelse viste 20 % for og 54 % imod, og blandt socialdemokrater var overvægten endnu større, 15 % mod 61 %). Socialdemokratiet ville i et valgår løbe en risiko ved at bakke et upopulært standpunkt op, og tilmed efter

Hedtofts mening skade den brede vælgertilslutning til Atlantpagten. På det parlamentariske plan kunne man ikke se bort fra, at en socialdemokratisk afvisning af baser ville nærme partiet til NATO-modstanderen det Radikale Venstre og dermed tilskynde dette parti til at pege på en socialdemokratisk regering efter folketingsvalget i september, frem for at fortsætte med den stationeringsvenlige VK-regering. Socialdemokratiet blev da også angrebet hårdt fra borgerlig side for at sætte partitaktiske hensyn over landets sikkerhed.

Beukels væsentligste indsats ligger i forsøget på at systematisere forudsætningerne for den socialdemokratiske beslutning. Der kan godt rettes nogle indvendinger mod resultatet. Kildegrundlaget er spinkelt: ud over offentlige tilkendegivelser (i folketingstidende, aviser og kongrestaler) har han bygget på breve og notater i Hedtofts og H. C. Hansens arkiver. Men dette fortrolige materiale er stort set begrænset til sommeren 1952, hvor lederne var ret positivt indstillet til baserne. Omvurderingen belyses således alene ud fra offentlige kilder, på grundlag af hvilke det knapt er muligt at afveje de partitaktiske og de sikkerhedspolitiske hensyn. Det gælder i almindelighed for analysen, at det er svært at sondre mellem, hvad der er perception, motiver, argumenter, begrundelser, hensyn, taktik, mål og midler. Det er nok en generel vanskelighed ved analyser af organisationsbeslutninger. Man kan opstille enkle modeller for individuelle beslutninger, hvor man fx. sonderer mellem motiver og omverdensopfattelser. Men organisationsbeslutninger fremgår som samspil mellem mange mennesker med forskellige opfattelser og interesser, så det er meningsløst at tale om, hvad der er den egentlige grund til eller hensigt med en afgørelse.

Bogens tredje niveau er det mest ambitiøse. Beukel beskriver sin hensigt med afhandlingen som »at bidrage til formuleringen af hypoteser om, hvilke faktorer der under forskellige betingelser bestemmer et lands sikkerhedspolitik« (s. 9). Dette emne tages først op i afslutningen, hvor feltet indsnævres til at gælde de faktorer, der vedrører den løbende udformning af en småstats alliancepolitik.

Her formuleres hypoteser som at »en småstats basepolitik som led i en alliancepolitik må forstås ud fra forventninger om, at alliancepartneren i krisesituationer vil udvise en tilbageholdende adfærd« og at »interne faktorer spiller en større rolle ved den løbende udformning af en småstats alliancepolitik end ved selve valget af alliancepolitik« og flere lignende.

Det er helt klart, at der ikke i undersøgelsen er holdepunkt for nogen af disse hypoteser. Man kan ikke ud fra en undersøgelse af et bestemt partis overvejelser i en konkret situation drage nogen generelle konklusioner, hverken om Socialdemokratiets, om Danmarks eller om »en småstat«s adfærd. Der er overhovedet ikke i bogens problemstilling, materiale eller metoder lagt op til at opstille eller undersøge hypoteser af denne type. Før man vovede sig ud i nogen form for generalisationer, måtte det være et minimumskrav, at man sammenholdt ensartede situationer i forskellige lande. Men selv en sammenlignende undersøgelse (som naturligvis ville få et helt andet indhold end det foreliggende arbejde) kunne ikke føre frem til holdbare teser af den beukelske form: der gælder alt for specielle kombinationer af specielle faktorer (og ser bort fra mange andre specielle, men lige så vigtige faktorer) til at de kan efterprøves »ceteris paribus«, og de kan næppe have nogen almen interesse.

Da disse hypoteser slet ikke indgår i selve hovedundersøgelsen, kunne de med fordel have været udeladt. Til gengæld savner man en samlet systematisering af det, der har været bogens egentlige emne, nemlig foreneligheden af, samspillet mellem og afvejningen af de hensyn, som førte frem til Socialdemokratiets afvisning af flystationeringen.

Torben Worre